

Extrémne horúčavy, sucho, nízke hladiny riek a požiare ukazujú, ako klimatické šoky násobia svoje následky a zasahujú ekonomický rast a verejné financie Slovensko na prekročenie štyridsiatky čakalo dlho. Absolútny rekord 40,3 stupňa Celzia z Hurbanova vydržal od roku 2007 takmer dve desaťročia a teplotu nad 40 stupňov dovtedy meteorológovia zaznamenali iba počas troch dní. Leto 2026 prinieslo takýchto dní už päť. Ešte dôležitejšia než rekordy na teplomere je však zmena krajiny. V prvej tretine augusta zasahovalo extrémne sucho približne 59 percent Slovenska. V hlbších vrstvách pôdy bolo sucho výrazné až extrémne približne na štyroch pätinách územia a 88 percent sledovaných objektov podzemných vôd a prameňov malo podpriemerné hodnoty. Na Záhorí a v okolí Bratislavy dosiahla týždenná suma výparu okolo 52 milimetrov – z každého štvorcového metra tak za sedem dní mohlo odísť množstvo vody zodpovedajúce približne 52 litrom. Slovensko pritom nie je ostrovom extrémov. Západná Európa zažila najteplejší začiatok leta v histórii meraní a po rekordnom júni a júli vstupuje kontinent už do piatej veľkej vlny horúčav od mája. Práve séria horúčav vystihuje leto lepšie než teplotný rekord. Problémom už nie je jeden deň, keď teplomer vystúpi nad 40 stupňov. Ďalší úder prichádza skôr, než sa pôda, rieky, vegetácia, ľudia či ekonomika stihnú spamätať z predchádzajúceho. Prvá vlna vysušuje pôdu, ďalšia stláča hladiny riek, ďalšia prináša požiare. Piata už neprichádza do normálnej Európy, ale do systému, ktorý postupne mína svoje rezervy. Pôdu pre ďalšie teplo Fyzikálny základ je jednoduchší ako spleť jeho následkov. Zem zadržiava viac energie, než vyžaruje späť do vesmíru, pričom viac ako 90 percent prebytočného tepla končí v oceánoch. V júli dosiahla priemerná teplota povrchu oceánov mimo polárnych oblastí rekordných 20,96 stupňa Celzia a závažné morské vlny horúčav zasiahli časti Atlantiku, Pacifiku aj západného Stredomoria. Na pevnine horúci vzduch odoberá z pôdy a vegetácie viac vlhkosti. Keď pôda vyschne, prestáva časť slnečnej energie spotrebúvať na odparovanie vody a viac jej ide priamo do zahrievania povrchu a vzduchu. Horúčava tak vytvára sucho a sucho následne pomáha vytvárať ešte väčšiu horúčavu. Európsky program pozorovania Zeme Copernicus uvádza, že pôdna vlhkosť v západnej Európe bola v júli výrazne nižšia než počas veľkého sucha v roku 2022. Slovenské údaje ukazujú rovnaký mechanizmus v lokálnej mierke: krajina môže v tom istom mesiaci zažiť prívateľný dážď aj extrémne sucho. Vrstvenie šokov Najväčšie škody nevznikajú vždy tam, kde je najvyššia teplota. Vznikajú tam, kde extrém narazí na systém, ktorý už nemá rezervu. Dunaj ponúka učebnicový príklad. Rusko zintenzívnilo útoky na ukrajinské čiernomorské prístavy, a tak Ukrajina potrebuje alternatívne exportné trasy. Rumunská Konstanca sa po roku 2022 stala poistným ventilom: keď je problém v Odeze, oblie sa smeruje na západ po železnici, cestách a po Dunaji. Lenže práve v súčasnosti je rekordne nízky Dunaj. Lode berú menej nákladu, preprava sa zdražuje a časť tovaru sa tlačí na železnice a kamióny, ktoré už samy narážajú na kapacitné limity. Železnica spolu s dunajskou trasou pritom dokážu prepraviť iba približne tretinu kapacity ukrajinských čiernomorských prístavov. Klimatická zmena tak oslabuje poistky práve v okamihu, keď ju ekonomika potrebuje pre vojnu, energetický šok alebo inú poruchu dodávateľských reťazí. Podobná logika platí pri elektrine, úrode či doprave. Horúčava, sucho a požiare zasahujú naraz a často na rovnakom území. Jedna porucha zvyšuje cenu druhej. Účet za jedno leto Prvé čísla už ukazujú veľkosť problému. Denník Financial Times vyčíslil iba náklady na obnovu území po požiaroch v piatich najviac zasiahnutých krajinách eurozóny na viac než tri miliardy eur, pričom do nich ešte nevstupuje väčšina poškodeného majetku, úrody, turizmu, zdravotných následkov ani výpadkov výroby. Ekonomovia oslovení agentúrou Reuters odhadujú, že celkový zásah tohtoročných horúčav, sucha, požiarov a problémov v energetike či doprave môže byť merateľný v stovkách miliárd eur. Presný účet bude známy až neskôr, no dôležitejšia otázka znie inak: Čo sa stane, ak leto podobné roku 2026 prestane byť udalosťou, na ktorú sa ekonomika pozerá ako na výnimku? Ekonomické škody sa navyše nekončia spolu s požiarom alebo horúčavou. Sehrish Usman z University of Mannheim upozorňuje, že po prvotnej strate produkcie môžu nasledovať slabšie firemné zisky, nižšie investície a pomalší rast v ďalších rokoch. Peniaze sa presúvajú z nových projektov do opráv

a tvorby odolnosti. Klimatická udalosť trvajúca niekoľko dní tak môže znížiť hospodársky rast na roky. Časť účtu pritom v bežných štatistikách takmer nevidno: ak firma investuje milióny len preto, aby jej závod pri ďalšom suchu fungoval rovnako ako predtým, ekonomika získala odolnosť, nie novú výrobnú kapacitu. Budúcnosť bude drahšia. Práve dlhodobé odhady menia tému diskusie. Allianz odhaduje, že kumulatívne straty hospodárskeho výkonu spojené s horúčavami môžu vo veľkých európskych ekonomikách medzi rokmi 2026 a 2030 dosiahnuť rádovo päť až sedem percent. Iné scenáre centrálnych bánk upozorňujú, že kombinácia vážnych fyzických klimatických rizík môže do konca desaťročia citeľne znížiť výkon eurozóny. Spoločný smer je zrejmý: s rastúcou teplotou rastie nielen počet škôd, ale aj suma, ktorú treba vynaložiť na to, aby dnešná ekonomika vôbec fungovala podobne ako doteraz. Tento účet sa bude objavovať všade. Domy budú potrebovať tienenie a chladenie, železnice materiály schopné zvládnuť väčší rozsah teplôt, elektrárne nové chladiace riešenia a mestá viac zelene a verejných priestorov, kde sa dá počas horúčav bezpečne prežiť. Firmy budú držať väčšie zásoby, meniť logistické trasy a investovať do odolnosti fabriek. Klimatická adaptácia sa tak mení na permanentnú investičnú kategóriu. Kedysi firma rozdeľovala kapitál medzi novú výrobu, technológie či expanziu. Čoraz väčšiu časť bude musieť vyčleniť na to, aby výroba, ktorú už má, zostala funkčná. Teplejšia aj staršia Európa. K rastúcemu klimatickému riziku sa pridáva ďalší trend, ktorý je v Európe mimoriadne silný, starnutie populácie. Najrýchlejšie sa otepľujúci kontinent bude mať zároveň čoraz väčší podiel ľudí vo veku, v ktorom organizmus znáša tepelný stres horšie. Už dnes patria seniori medzi skupiny s najvyšším rizikom počas horúčav. V Európe zomrelo za posledné štyri roky podľa Svetovej zdravotníckej organizácie WHO viac než 200-tisíc ľudí v súvislosti s teplom. Do budúcnosti tak bude zdravotný systém čeliť dvojitému tlaku: extrémnejším teplotám a väčšiemu počtu zraniteľných ľudí. To mení aj ekonomiku adaptácie. Domovy seniorov, nemocnice a byty budú potrebovať spoľahlivé chladenie, mestá viac tienistých a chladných verejných priestorov a energetika kapacitu na rastúci letný dopyt. Klimatická a demografická zmena sa tak nebudú iba odohrávať súčasne, navyše si budú navzájom zvyšovať náklady. Európa bude platiť za adaptáciu práve v období, keď jej starnutie už samo osebe zvyšuje výdavky na zdravotníctvo, sociálny systém a dôchodky. Lacné obdobie sa končí. Príklady z Európy ukazujú, že adaptácia dokáže škody výrazne znížovať. Nemecký chemický koncern BASF sa po problémoch s nízkym Rýnom v roku 2018 pripravil väčšími zásobami a alternatívnou dopravou a pri dnešných rekordných hladinách očakáva menší zásah než v minulosti. České Vohančice zadržali vodu v krajine pomocou rybníka, tŕní, poldrov a tisícov stromov. Britský Network Rail investuje miliardy do odolnosti železníc a Londýn počíta s miliardami na úpravu prehrievajúcich sa domov. Adaptácia funguje, lenže čím neskôr prichádza a čím vyššia je teplota, tým viac stojí a tým častejšie naráža na fyzikálne limity. Na Slovensku túto bariéru pomenovala aj Únia miest Slovenska. Samosprávy podľa nej už mnohé riešenia poznajú, no bez stabilného financovania, legislatívy a odbornej podpory štátu sa ich možnosti rýchlo vyčerpajú. Klimatická otázka sa tým posúva od hľadania riešení k rozhodnutiam, čo urobiť ako prvé, kto to zaplatí a koľko kapitálu sme ochotní presmerovať na odolnosť proti podmienkam, ktoré ešte pred pár desaťročiami nebolo potrebné riešiť. Počasie už nebude small talk. Počasie malo v ekonomike vždy svoje miesto. Farmár sledoval dážď, energetik teplotu a turistický biznis predpoveď na sezónu. Pre väčšinu ľudí však zostávalo najmä praktickou informáciou o tom, či si ráno vziať dáždnik a aké bude počasie na dovolenke. Tento luxus sa postupne končí. Teplota začína rozhodovať o tom, či elektrárne môže vyrábať, loď preplávať po rieke, robotník zostať na stavbe alebo senior bezpečne prežiť noc v byte. Počasie vstupuje do cien potravín, investičných plánov firiem, hodnoty nehnuteľností, poisťných rizík aj verejných rozpočtov. Leto 2026 nemusí byť novým normálom a budúci rok môže byť chladnejší či vlhkejší. Mení sa však priestor toho, čo je možné, a rastie pravdepodobnosť, že extrémny prídru častejšie a v kombináciách, na ktoré ekonomika nebola postavená. Počasie sme desaťročia sledovali najmä pred dovolenkou. V teplejšom svete sa z neho stáva jedna z ústredných premenných zdravia, financií a biznisu. Rozprávať sa o počasí tak už nebude small talk. Čoraz častejšie to bude rozhovor o tom, ako robustne a udržateľne funguje ekonomika aj spoločnosť. *** Keď bude august

príliš horúci na dovolenku Južná Európa vybuďovala veľkú časť svojho turistického biznisu na jednoduchej istote, že v lete bude teplo a sucho. Pri teplotách presahujúcich 40 stupňov sa však výhoda môže meniť na problém. „Viete si predstaviť turistov pochádzajúcich južným Talianskom alebo Španielskom pri 45 stupňoch? Ja nie,“ hovorí ekonóm ING Carsten Brzeski. Časť návštevnosti sa môže presúvať z júla a augusta do jari a jesene, čím sa sezóna na juhu predĺži, ale jej tradičný vrchol zoslabne. Získať môžu aj chladnejšie regióny severnej a strednej Európy. Takýto posun by zmenil ceny hotelov, sezónnu zamestnanosť, letecké spojenia aj investície do turistickej infraštruktúry. Pre prehriate destinácie má ešte jeden význam: turisti by prichádzali mimo mesiacov, keď je najväčší tlak na vodu, elektrinu a klimatizáciu. Klimatická zmena tak nemusí zobrať Európanom dovolenku pri Stredozemnom mori. Môže však postupne rozhodnúť, že august na ňu prestane byť najlepším mesiacom. Keď sa začne sťahovať aj Európa Migrácia vyvolaná klímou sa často spája s chudobnejšími krajinami Afriky či Ázie. Postupné otepľovanie však môže meniť aj atraktivitu jednotlivých častí Európy. Agentúra Reuters medzi dlhodobými rizikami pre juh kontinentu uvádza popri slabšom turizme a poškodení úrody aj odchod obyvateľstva. Rozhodnutie presťahovať sa totiž zvyčajne nemá jedinú príčinu. Dlhšie horúčavy môžu znižovať kvalitu života a pracovnú produktivitu, nedostatok vody komplikovať poľnohospodárstvo a rastúce klimatické riziko zdražovať bývanie, chladenie či poistenie. Ak zároveň inde vzniknú lepšie pracovné a životné podmienky, časť obyvateľov a kapitálu sa môže začať presúvať. Klimatická migrácia v Európe preto nemusí vyzerať ako náhle opúšťanie celých miest. Pravdepodobnejší je pomalší proces, pri ktorom sa mení odpoveď na otázku, kde sa oplatí bývať, pracovať, podnikáť a investovať. A práve takýto nenápadný presun môže počas desaťročí prekresliť ekonomickú mapu kontinentu. Najteplejší jún v histórii (rozdiel teplôt v západnej Európe voči priemeru 1991 – 2020, °C) PRAMEN: Reuters, C 3S/ECMWF Kate Abnett späť Rubrika: Téma Strana: 5 Vydavateľ: News and Media Holding a. s. AVE: 16 164 € GRP: 0,18 Vytlačené: 8 940 Čítanosť: 8 500 5.